

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Veržlioji miesto dvasia

Rinkimų rezultatai kiek nustebino. Vals-tiečių – žaliųjų per-galė privertė suabejoti, kad *miesto* (tai, kas ikūnija veržlumą, drąsą, stilių, ini-ciatyvą, intelektą) Lietu-voje yra daugiau negu *kaimo* (inercijos, nenoro – ar nesugebėjimo – mąstyti, patriarchalinės kultūros ir abejingumo).

Žinoma, toks skirsty-mas galbūt kiek simboliš-kas. Deja, tačiau jau ne vie-nerių rinkimų rezultatai patvirtina, kad didžiųjų miestų ir regionų balsa-vimo rezultatai iš esmės skiriasi. Ypač – Vilniaus, į kurį iš provincijos plūsta

dideli srautai jaunų žmonių, trokštančių studijuoti ir dirbti, Vilniaus, kuriame verda intensyvus politinis, visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas, būdingas kiekvienai eu-ropietišškai sostinei. Vilniečiai – atvira iššūkiams ir iniciatyvoms, laisva ir kritiška ben-druomenė, o šito regionams dar labai stinga. Šito pristinga netgi kitiems Lietuvos mies-tams.

Kodėl gi aš čia dabar kaktomuša daužiu tą *kaimą* ir *miestą*? Ar negalėtų jie drau-giškai sugyventi? Bendradarbiauti? Dalytis tuo, ką turi gero?.. Ir kuo čia dėti rinkimų rezultatai?

O dėti tuo, kad jau girdėjau laimėjusios partijos balsą, sakantį, kad už juos balsavo tauta, kad tokia tautos valia ir taip toliau. Betgi balsuoti atėjo vos pusė rinkėjų – kur čia visa tauta? Ir kodėl pamirštama didelė dalis tų, kurie balsavo kitaip?.. (Ir apskritai – kodėl politikai mėgsta kalbėti *visos* tautos, o ne jos dalies vardu?). Ir toji dalis rinkėjų, kurių balsai nusvėrė – *kaimo* atstovai, kuriems nekyla klausimų, kas yra žmonės, at-einantys į valdžią ir kodėl jie ten eina, kurie neturi empatijos ir ironijos jausmo, ne-sugeba perprasti psichologinio politiko veido (kaip jis elgiasi debatų metu, kokie jo ges-tai, kokia mimika, koks jo „aš“) ir apskritai vis dar mano, kad kažkas turi ateiti ir juos išgelbėti.

Pagaugai nueina nugara, kai pagalvoji, kas būtų, jei laimėjusi partija įgyvendintų savo programą, paremtą, kaip jie sako, vertybių sistema. Turėtume valstybinį alkoholio ir vaistinių monopolį, gyventume *kaime*, pristatytame pagoniškų stabų, ir norėdami sužinoti ateitį, prašytume vyriausiojo žynio, kad šis paburtų iš mėnulio šviesos.

Žinoma, miesto dvasia – ironiška, veržli ir gyvybinga – tam priešinsis, ir jos gink-lai bus ne tik intelektas, bet ir humoras, o gal – ir sarkazmas, nes panašu, kad atvejų, kai turėsime progą sarkastiškai nusikvatoti, bus ne viena.

Bet taip juk ir bręsta kartos. Tos, kurios nenori primetamų normų ir vertybių. Taip gimsta *miestai*. Taip miršta *kaimai*.

Renata Šerelytė

makalius.lt nuotr.

GRAŽI DIENA

*Apelsinai ir glicinijos,
Saulės ašaros – citrinos.
Begalybės tyros linijos,
Amžinybės dainos grynos.*

*Senas molis miega plytose,
Geria vandenį mirtis,
Ir per linksimą žolę ritasi
Dievo didelė širdis.*

*Pamiškėj šešėliai jodami
Tyliai kalba su savim.
Jūroj debesys žvejodami
Džiaugias šokančia žuvim.*

*Danguje šventa Liukrecija
Kelia taurę rausvo vyno,
Ir pagoniška Venecija
Laukia pranašo – delfino.*

Henrikas Radauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Veržlioji miesto dvasia • **2-as psl. Aldona Ruseckaitė.** Jei Maironis pareitų į savo namus
• **3-as psl. Astrida Petraitytė.** Mozarto smuikas Lietuvoje! • **4-as psl. Algis Šilas.** Ar tai buvo tik sapnas? Kelionė į XV
Šokių šventę Baltimorėje taip greitai prabėgo... • **5-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** Aloyzas Baronas išpranašavo
Lietuvos Nepriklausomybę • **6-as psl. Algis Vaškevičius.** Šokio festivalis „Aura“ – šiuolaikinio šokio pradininkei
Lietuvoje Danutei Nasvytytei • **7-as psl. Rasa Katiliūtė.** Gimnazistė (4) • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Nepažintas Pranciškus Smuglevičius • Pristatome Metų knygas

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2016 m. suteikė 10 000 euro paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

JEI MAIRONIS PAREITŲ Į SAVO NAMUS

Aldona Ruseckaitė

Švęsti jubiliejinių gimtadienių Jonas Mačiulis-Maironis nemėgo. Kai 1922 m. rudenį jo artimas bičiulis Juozas Tumas – Vaižgantas pradėjo organizuoti iškilmingą poeto 60-mečio jubiliejų, Maironis sužinojęs sukėlė didžiulį protestą ir organizatoriui nurašė laišką (1922 10 13, Kaunas): „Nedarykite man nemalonumų, eidami prieš mano griežtą nusistatymą! Nenoriu, nenoriu, nenoriu. Kad aš pragyvenau 60 metų, tai čia ne koks mano nuopelnas, o kas link mano darbų, tai jiems objektyviai spręsti – per anksti“. Tačiau tame pačiame laiške mestelėjo sakinį: „galop, kai mirsiu, darykite, kaip išmanote...“ Tąsyk jubilėjaus proga Profesorius sutiko Kauno kunigų seminarijoje mažam auklėtinių rateiui paskaityti paskaitą – „jos ir užteks!“ – griežtai baigė laišką.

Reikia priminti, jog įvedus 1918 m. Grigaliaus kalendorių, laikas pašoko dvylika dienų į priekį, tačiau Maironis į tai nekreipė jokio dėmesio, jis iki mirties rašė – „gimiau 1862 metų spalio 21 dieną“, nors dabar dažnai švenčiame lapkričio 2-ąją. Visgi per Maironio gimtadienius į jo iškilus rūmus, į puošnias svetaines susirinkdavo artimų bičiulių, gimių, dvasiškių būrys, geriausi Kauno pianistai skambindavo senuoju fortepijonu, o solistai dainuodavo. Kartais užsukdavo klierikų būrelis ir užtraukdavo kokią dainą Maironio žodžiais ar sugiedodavo „Ilgiausių metų“. Dar vieną faktą reikia priminti: rūmų šeimininkas labiau švęsdavo ne gimimo, o vardo dieną – mat spalio 20-oji buvo šventojo Jono Kentiečio diena, taip jis ir sumaišydavo abi šventes.

Maironis mėgo ir mylėjo svečius, juk turėjo rūmus, gražius, puošnius kambarius, įmantrius baldus, daug paveikslų. Galima pasvarstyti apie Maironio turtus. Dažnai lankytojai, o ir šiaip piliečiai mesteli frazę – poetas, o tokie didžiuliai prabangūs rūmai, iš kur tokie pinigai, tokie turtai, kam jam, kunigui, tiek reikėjo?.. Neskubėkime spręsti, kol nežinome pradžios ir pabaigos. Profesorius Jonas Maciulevičius penkiolika metų (1894–1909) profesorius Peterburgo Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje, kelerius metus buvo šios akademijos vicerektoriumi, uždarys buvo tikrai geras, žmogus taupus, pinigų iš savo algos sukaupė nemažai. Ir štai 1909 m. jis šaukiamas į Kauną būti Kunigų seminarijos rektoriumi. Vėliau pats prisipažino, kad grįžo į prastesnes sąlygas, prie daug mažesnio atlygio, tačiau šie dalykai nebuvo svarbiausi – pasakė sau, jog gana lesinti svetimus paukščius ir iš toli dirbti Lietuvos labui – metas sugrįžti.

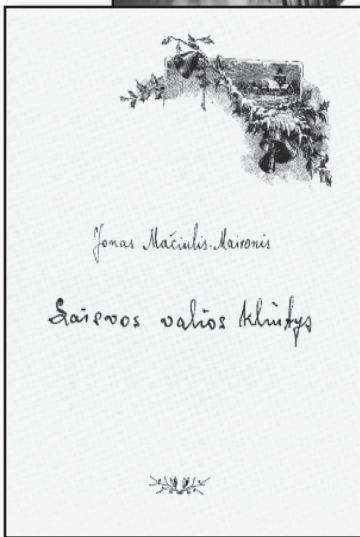
Ir tada Kauno kunigų seminarijos profesūra numatė Maironiui tokią „klastą“ – prikalbinti būsimą rektorių

Iš k.: kunigas Mykolas Vaitkus, pianistė Aleksandra Dirvianskaitė, A. Kamantauskienė, Maironis, Marija Lipčienė, Juozas Gečius, dukterėčia Julija Gečienė, sūnėnas Mikalojus Lipčius. Kaunas, Raudonoji svetainė. Apie 1927 m. per šv. Velykas.

Atrestauruota didžioji svetainė

Vienas iš Maironio sąsiuvinų

nusipirkti baroko rūmus, statytus apie 1750 metus didiko Simono Siručio. Kauno šviesuoliai siekė sulietuvinti Rotušės aikštę, o šiuos rūmus tuomet valdė žydų tautybės pilietis, juos

buvo išnuomojęs rusų caro kariuomenei, po aikštę marširavo kareiviai ant arklių, triukšmas, purvas, svetima kalba. Maironis iš prigimties kaimietis, tačiau, penkiolika metų pagyvenęs Peterburge, neišsigando tokios milžiniškos valdos, įkalbėjimui pasidavė. Žinoma, parsivežtų santaupų nepakako, savo kraičio pinigus broliui atidavė sesuo Marcelė, o kitą dalį Maironis pasiskolino iš Vilniaus banko – maždaug 25 tūkstančius rusiškų aukso rublių.

Teko rūmus daug remontuoti, tvarkyti, tačiau po metų restauratoriai įrašė aukštai į frontoną: „1910 J. Maironis“, ir abu su seserimi Marcele apsigyveno antro aukšto aštuoniuose kambariuose, kitos patalpos buvo nuomosamos arba už dyką įleistos įvairios kultūrinės draugijos, organizacijos. Tokia Maironio turtuolio pradžia, o pabaiga vėlgi neįtikėtina paprasta – taupus šeimininkas stropiai atidavinėjo bankui paskolą ir gan greit jos atsikratė, nes 1922 m. šie iškilūs rūmai jau buvo perrašyti ir padovanoti Kauno kunigų seminarijai, po to sąžiningas „nuomininkas“ už gyvenimą savo namuose seminarijai mokėjo nuomą... Žinoma, Maironis su seserimi juose gyveno iki mirties, tačiau paskutiniaus gyvenimo metais pasistatė namą Aleksote ant kalno, jau ketino išsikraustyti, rūmus užleisti teisėtam šeimininkui – seminarijai, tačiau Dievas Maironiui jau buvo paruošęs amžinąjį būstą...

Kodėl šia tema taip išsiplėčiau? Pirmiausia todėl, kad 1936 m. birželio 28

d., praėjus ketveriems metams po poeto mirties, buvo atidarytas Maironio muziejus – trys kambariai. Beje, nors ir prieštaraudamas savo jubiliejus švęsti, į pompastikos putas bristi, Maironis vis tik norėjo savo vardo muziejaus, apie tai parašė testamente, tačiau muziejus turėjo būti naujame name ant Aleksoto kalno. Žinoma, ten įkurti muziejų logikos nebuvo. Tad šimet, kai Maironio lietuvių literatūros muziejus švenčia savo įkūrimo 80-čio jubiliejų, atsigręžus į nueitą kelią, istorija būtų gan sudėtinga, bet šį kartą apie Maironį.

Sovietų laikais nors ir pripažino poetą, memorialinio buto aštuonių kambarių įrengti ir atidaryti neleido, visas butas atidarytas jau mūsų Nepriklausomybės metais, ir jo visi didieji rūmai pavirto muziejumi, klasikas Maironis po savo stogu priėmė visą lietuvių literatūrą. Tačiau viskas šiam pasaulyje siūra, dėvisi, keičiasi. 2014 m. pradžioje uždarė Maironio butą restauracijai, šimet rugsėjo mėnesį butą atidarė, lankytojų srautas pasipylė. Neverta čia aprašinėti Maironio kambarių, jų autentiškumo (net kultūros ministras stebėjosi, kad viskas tikra...), tiesiog reikia lankyti, išžiūrėti, pamastyti. Vėl atnaujinta didžioji svetainė, kurioje lankėsi visa anos Nepriklausomos Lietuvos aukštuomenė, to meto elitas ir kurią dekoravo garsus archeologas, dailininkas Tadas Daugirdas (1852–1919), darbo kabinetą, kurio sienos išpuoštos trečiajame dešimtmetyje madingu art deco stiliumi. O štai 2012 m., kai šventėme Maironio 150 metų jubiliejų, anot poeto, darėme, ką išmanėme, įgyvendiname jo svajonę įrengti trečiąjį mansardinį rūmų aukštą, kuris toks didelis, kad galima pasivažinėti dviračiu ir prie kurio jau spėjome įprasti, lyg jis būtų buvęs visada...

Kasmet minėdami Maironio gimimo dieną, jau nelabai ir beskaiciuodami metus, vis svarstome, ką savo patronui „padovanoti“. Ir štai nuo 2012 m. mūsų dovanėlės ėmė kartotis. Išleidome jau aštuonis Maironio neskelbtų

tekstų sąsiuvinius. Kaip gimė idėja, kodėl sąsiuviniai? Reikia šiek tiek paaiškinti. Deja, Maironio visas archyvinis, rašytinis palikimas nėra iki šiol publikuotas ir įvertintas. Poeto fonde be originaliosios kūrybos – eilėraščių, poemų, dramatinės trilogijos rankraščių – saugoma ir didžiulis pluoštas kitokio pobūdžio archyvalijų: šūsniš pamokslų, užrašytų nuo 1888 iki 1930 metų, jo kaip profesoriaus paskaitos, kaip seminarijaus rektoriaus rekolekcijų, konferencijų tekstai, kaip plačiai pripažinto kunigo įvairios šventinimo kalbos – muziejų, bankų, ligoninių, bažnyčių... Šie tekstai reikalauja rimtų mokslininkų tyrinėjimų, kadangi pamokslų yra ne tik lietuvių, bet ir lenkų, lotynų kalbomis, o paskaitos irgi komplikuotos. Jose pilna ilgiausių lotyniškų citatų ne tik iš Biblijos, bet ir teologų filosofų minčių, yra vokiškų, lenkiškų, prancūziškų intarpų.

Buvę Maironio studentai prisimėnė, jog profesorius nekreipė dėmesio, moka jie ar ne tą kalbą, jis skaito paskaitą su ilgiausiais intarpais, o tu, klausytojau, žinokis, mokykis ir per egzaminą atsakinėk pagal profesoriaus užrašus. Buvo bandyta prieš 2012-uosius, prieš Maironio metus, parengti didžiulį projektą (jį rengė Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) viską išleisti, bet tąsyk Lietuvos mokslo taryba nusprendė, kad nei tokiu tyrinėjimo, nei leidybos nereikia. Galop nežinau priežasčių, bet veiktas neįvyko.

Grįžtu prie tų kuklių Maironio lietuvių literatūros muziejaus leidimų sąsiuvinų. Pirmasis sąsiuvinis „Saulėtas vainikas“ (2012) nulėmė formatą, kadangi muziejaus fonduose saugomas Maironio tekstas, ranka užrašytas ant išplėsyto sąsiuvinio juodų kolenkorinių viršelių vidinės pusės. Iki šiol nesame supratę, koks čia tekstas, nors siuntėme ir literatūros mokslininkams, ir tyrinėtojams, bet visi tik paspėliojome – dienoraščio fragmentas, aforizmai, pamastymai, kūrinio apmatai?.. O minčių yra ištis gražių, jautrių, netikėtų. „Banguojančiose mūsų gyvenimo jūrose svajonė, kaip aukso irklas, grakščiai praskirdamas kitų jausmų bangas, veda mus prie trokštamojo kranto“... „Eikite į iškilmių puotą saulės spindulių gerti.“ „Ieško kalno, nuo kurio viršūnės galėtų išvysti paslėptą ūkanoje saulėtą ateitį.“ „Gamta – tai knyga, kurioj viską atrasi.“ „Manyje gaudžia visas pasaulis.“ Sakinys po sakinio pora puslapių, parašytų smulkiu rankraščiu. Paslaptis. Taip pradėję, nusprendėme išleisti ir daugiau Maironio neskelbtų tekstų sąsiuvinį, nors truputį praverti duris į nepublikotąjį archyvą.

2013 m. išėjo du sąsiuviniai – „Kaip nepastovi žemiškoji garbė“, kuriame spausdinome pamokslų fragmentų, ir „Mokslas – tai didžiausia galybė“, kuriame įvairios kalbos, pasakytos klierikams švenčių progomis ar per rekolekcijas. Šis sąsiuvinis aktualus kiekvienam jaunam žmogui, nes Maironis teigia: „Giliai reikia persiimti ta tiesa, kad mokslo įgijimui reikia pačiam pasidaryti, nemanyti, kad kitų pagalba daug padės. (...) Čia priklauso ne tiek nuo mokytojų, kurie neįdės kokių kaušų smegenų į galvą. (...) Mokytojai bent kiek pagelbėja mokiniams patarimais, bet reikia priprasti be ypatingo jų vadovavimo apsieiti...“ Maironis savo studentams patarė taupyti laiką, išmokti juo naudotis, nesiblaškyti, nepražiopsoti talento, Dievo duoto.

Nukelta į 8 psl.

Mozarto smuikas Lietuvoje!

Astrida Petraitytė

Spaliui persiritus į antrą pusę Lietuvoje nutiko tai, ką Filharmonijos direktorė Rūta Prūsevičienė įvykį pristatančioje spaudos konferencijoje įvertino: „unglaublich“ (neįtikėtina). Į Vilnių atkeliavo Wolfgango Amadejaus Mozarto smuikas! Tai Zalcburgo tarptautinio fondo Mozarteum saugomas Costa instrumentas (italų meistro Pietro Antonio dalla Costa'os 1764 m. dirbiny; jį Mozartas įsigijo 1781 m, įsikūręs – paskutiniame gyvenimo dešimtmėčiui – Vienoje, pasiryžęs mylimąją, būsimą žmoną Konstanzę džiuginti gausiais savo kūriniais, kuriuose ir smuikui skirta partija.

Žinoma, smuikas, apgaubtas istorine – mocartiškąja – aura, vertas jau vien pažūrėjimo, bet jis atgabentas ne kaip muziejinis eksponatas – kaip koncertinis instrumentas. Kartu su smuiku atvyko ir iškilė delegacija iš Zalcburgo – svarbiausia joje, suprantama, smuikininkė, muzikologė, besidarbuojanti tarptautiniame Mozarteum'o fonde (rengianti Mozarto laiškų elektroninį variantą) dr. Anja Morgenstern, taip pat – Mozarto mokslinio instituto vadovas dr. Ulrichas Leisingeris bei Mozarto muziejaus ir archyvų skyriaus vadovė dr. Gabriele Ramsauer.

Prie delegacijos galima priskirti ir Mozarteum'o universiteto profesorių dirigentą Josefą Wallnigą, dirigavusį koncertuose, kuriuose pristatant Mozarto smuiką bei jo muziką talkino Lietuvos muzikos ir teatro akademijos simfoninis orkestras – bet ir mes, pašaliečiai klausytojai, supratome, kad šis zalcburgietis mūsų akademijoje yra saviškis, nuolatinis bendradarbis, jam suteiktas LMTA garbės profesoriaus vardas.

▼ ▼ ▼

Vilniui (ir visai Lietuvai) išskirtinė garbė sulaukti Mozarto smuiko nenukrito lyg iš dangaus – tai Lietuvos ir Austrijos draugijos veikli iniciatyva, jos pirmininko prof. Petro Kuncos (beje, šiemet apdovanoto Austrijos Garbės kryžiumi už nuopelnus mokslui ir menui) aktyvus rūpestis, jo pavaduotojos draugijoje Kristinos Valentonienės kruopštus koordinacinis darbas. Galima sakyti, dirva šiam įvykiui rengta kone 50 metų – juk Lietuvos ir Zalcburgo žemės partnerystė užmezgta dar sovietmečiu, tuomet kontaktus, matyt, prižiūrėjo budri Maskvos akis, bet kultūriniai saitai, šiaip ar taip, mezgėsi, o jau nepriklausomoje Lietuvoje jie tik stiprėjo ir plėtojosi. Mozarto miestas, suprantama, ir kitus kraštus labiausiai gali praturtinti savo muzikiniais lobiais (Mozarteum'o universitete tobulinasi ne vienas LMTA auklėtinis).

▼ ▼ ▼

Projektas „Mozarto smuikas Lietuvoje“, dedikuotas W. A. Mozarto (1756–1791) 260-osioms metinėms, išsiliejo keturiais koncertais Vilniuje (spalio 16–19). Jau spaudos konferencijoje prof. P. Kunca pažymėjo, kad bus orientuojamasi į jaunosius klausytojus, siekiant juos priartinti prie Mozarto, suteikti galimybę ateityje saviems anūkams pasigirti: o aš vaikystėje mačiau Mozarto smuiką!..

O man apie šio unikalaus projekto realizavimą Vilniuje susidarė išpūdis: demokratiška prabanga. Vienintelis koncertas Filharmonijoje – sek-

Mozartui priklausęs italų meistro Pietro Antonio dalla Costa smuikas

Baigiamasis koncertas LMTA Didžiojoje salėje.

Astridos Petraitytės nuotraukos

madienio dienis, įterptas į ciklą „Visai šeimai“; buvo sudaryta galimybė mokytis iš visos Lietuvos teikti paraišką, atvežti grupes mokinių (gal vienietišku muzikiniu mirazų paveiktai, man jau vaidenosi iškilmingas vakarinis koncertas šioje, nors ir ne itin prašmatnioje, vis dėlto prestižinėje salėje).

Tris kitus koncertus (kuriuose, praleidusi pirmąjį, turėjau laimės dalyvauti) buvo galima priskirti irgi demokratikai – „studentiškai“ – kategorijai, bet tai nenuneigia jų vertės ir kokybės. Pirmadienio koncertas įsiterpė į tradicinį Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje Muzikos rėmimo fondo organizuojamą Alma Mater Musicalis ciklą. Šią erdvę mocartiškais garsais užpildė ne tik Costa smuikas, bet ir LMTA simfoninis orkestras (dalyvavęs ir baigiamajame koncerte), šios akademijos studentų choras, keletas solistų, tarp jų – ne pirmą kartą savo talentu žavėjusi S. Stonytės klasės studentė sopranas Lina Dambrauskaitė.

Anja Morgenstern griežia Mozarto smuiku

Kiti du koncertai vyko Muzikos ir teatro akademijoje (ir net – vėlgi paliudijant demokratines organizatorių intencijas – buvo nemokami). Tiek koncertas Šv. Jonų bažnyčioje, tiek baigiamasis LMTA Didžiojoje salėje sulaukė antplūdžio.

Šis projektas suteikė progą ne tik šiek tiek snobiškai puikuotis mačius ir girdėjus Mozarto smuiką, bet ir pasinerti į šio kompozitoriaus muziką, įvairiausias bangas, srautus, dvelksmus ir pan. (Gaila, programėlėse buvo nurodyti tik atlikėjai, ne kūriniai – šie buvo koncerto metu įvardyti, bet ausis ne visad patikimai fiksuoja faktografiją). Išties bent jau apsilankiusieji ne viename šio ciklo koncerte (o tokių tikrai būta) turėjo progos išgirsti įvairių žanrų kūrinų (ar jų dalių), ko gero – ir pagilinti, praplėsti turėtajį Mozarto vaizdinį; štai aš, diletantė, netikėtai aptikau, kad „lengvu“ laikytas kompozitorius neretai atveria ir gelmingąjį matmenį – girdėjome ir sakralinių motetų...

▼ ▼ ▼

Mozarto smuikas žodžiu buvo pristatytas ne tik spaudos konferencijoje – mažiausiai apie tai kalbėta baigiamajame koncerte (čia trumpas sveikinimo kalbas sakė LMTA rektorius Zbignevas Ibelhauptas ir Austrijos ambasadorius Lietuvoje dr. Johannas Spitzeris), bet Šv. Jonų bažnyčioje U. Leisingeris nupasakojo Mozarto muzikinį – kūrėjo bei atlikėjo – kelią, šio smuiko istoriją, taip pat ir post-mocartinę. O „mažąjį“ koncertą LMTA – Juozo Karoso salėje Costa smuiku griežė Morgenstern, klavesinu ir fortepijonu skambino Leisingeris – galima net įvardyti edukaciniu užsiėmimu: štai, greita smuiko istorijos, mums buvo pademonstruoti šių dviejų klavišinių instrumentų skambesio skirtumai ir pan.

Costa smuiką tarptautinis Mozarteum'o fondas yra įsigijęs tik prieš trejus metus. Kai po Mozarto mirties jo našlė Konstanza smuiką perdavė muzikos leidėjui J. A. Andre, instrumentas, keliaudamas iš rankų į rankas, kurį laiką net buvo dingęs iš akiračio. Bet vėl „išnirusį“ tikrai esant tuo – Vienos laikotarpio Mozarto smuiku – paliudijo ekspertai. Smuikas, viena vertus, saugomas pagal griežtus reikalavimus (štai dėkojant rėmėjams, pagarbiai minėtas ir Dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys – šio muziejaus saugykla nakčiai priglobdavo brangenybę), kita vertus, kaip pabrėžė zalcburgiečiai svečiai, jo paskirtis – ne glūdėti užrakintam po stiklu, o būti koncertiniu instrumentu.

Žinia, Costa smuikui tenka ir papildomas krūvis – kultūrinės ambasadorystės: išvykose pristatomas ne tik W. A. Mozarto genijus, bet ir pati Austrija, jos muzikinės tradicijos. Vilnius gali puikuotis, kad taps įrašytas tarp egzotiškų ir kol kas negausių Mozarto smuiko turnė taškų: prieš tai ambasadoriauta Tokijuje ir Havanoje. □

Ar tai buvo tik sapnas?

Šokių šventės akimirka.

Nerijaus Liutkaus nuotraukos

Kelionė į XV Šokių šventę Baltimorėje taip greitai prabėgo ...

Algis Šilas

XV Šiaurės Amerikos lietuvių tautinių šokių šventės organizacinio komiteto spaudos ryšių atstovas

Trejus metus truko suorganizuoti XV Šiaurės Amerikos lietuvių šokių šventę Baltimorėje. Organizaciniai susirinkimai, mėnesiniai konferencijos pokalbiai telefonu, finansinės šalpos renginiai, siųsti laiškai lietuvių visuomenei prašant finansinės paramos, žinutės spaudai, įvairūs straipsniai, šventės bukletai bei knygutės, savanorių pagalbos organizavimas buvo reikalingi it deguonis visiems dvidešimt šešiams savanoriams iš Washingtono, Baltimorės, Toronto ir kitų įvairių JAV bendruomenių, įsijungusių į Šokių šventės organizacinį komitetą.

Per tris dienas, švenčiant mūsų lietuvišką kultūros palikimą, XV Šokių šventės trijų valandų choreografinis šokių spektaklis pasiekė viršūnę Baltimorės Royal Farms arenoje. Šventė prabėgo taip greitai – dabar visa tai jaučiama kaip tolimas sapnas.

Šventėje dalyvavo 1 800 šokėjų, atstovavusių 46 šokių grupėms, atvykusioms iš 29 miestų, iš šešių šalių – Lietuvos, Anglijos, Švedijos, Kanados, Izraelio ir Jungtinių Amerikos Valstijų. Beveik 4 000 žiūrovų išvydo dinamišką programą, kurioje panaudoti naujausi technologijos elementai. 28 šokiai – pagal Bernardo Brazdžionio poezijos temas: keleivis, kelionė, keliavimas iš tėvynės. Tai šokių šventės pavadinimas – „Šaukia ten tave kelionė.“

Kaip šis internacionalinis įvykis gimė? Prieš pusketvirtą metų JAV LB krašto valdyba ir Lietuvių tautinių šokių institutas susisiekė su Washingtono ir Baltimorės Lietuvių Bendruomenės nariais, galvodami, kad būtų galima organizuoti XV Šiaurės Amerikos lietuvių tautinių šokių šventę JAV sostinėje Washingtone.

Vietinės bendruomenės nariai pradėjo nagrinėti Washingtono, North Virginia ir Baltimorės miestų rajonuose esančias sporto ir koncertų arenas, susisiekimą ir viešbučių kainas. Baigdami savo išsamią studiją, organizacinio komiteto nariai nutarė pristatyti JAV LB krašto valdybai pasiūlymą, kad XV Šiaurės Amerikos lietuvių tautinių šokių šventė vyktų Baltimorės mieste. Pasiūlymas buvo priimtas ir, kaip sakome, viskas dabar istorija.

JAV Bendruomenės krašto valdyba perdavė likusius Bostono XIV Šokių šventės organizacinio komiteto surinktus pinigus finansiškai paremti XV šventės komiteto veiklą, pradėti organizuoti šventę Baltimorės mieste. XV Šokių šventės komiteto finansų direktorius nustatė finansinio vajaus tikslus. Organizacinis komitetas pasiekė tuos tikslus, organizuodamas įvairias vajaus vakarones Washingtono ir Baltimorės vietovėse. Tūkstan-

Sandrosc Scedrinosa nuotr.

čiai laiškų buvo išsiųsti paprastu bei elektroniniu paštu JAV lietuvių ir Kanados lietuvių visuomenėms. Taip pat komitetas susisiekė su vietiniais Baltimorės ir Washingtono vietovių verslininkais, susisiekė su Lietuvos, Kanados ir JAV lietuvių verslininkais dėl finansinės paramos.

Kad būtų atkreipta daugiau dėmesio į šventę, kad būtų informuoti šokėjai, būsimi žiūrovai bei Baltimorės visuomenė, XV Šokių šventės spaudos ryšininkų komanda išspausdino 18 straipsnių ir suorganizavo du pokalbius televizijoje – FOX 45 Baltimore TV ir LRT TV. Pirmasis straipsnis buvo išspausdintas „Draugo“ laikraštyje 2013 m. lapkričio mėn. 9 d., paskutinis – „Pasaulio lietuvių“ 2016 m. birželio mėn. Taip pat komitetas ir spaudos ryšininkai artimai bendravo su „Visit Baltimore, Inc.“ darbuotojais, kad būtų skleidžiama informacija apie Šokių šventę Marylando valstijoje ir Baltimorės miesto visuomenėje.

Visos organizacinio komiteto narių pastangos pradėjo kristalizuotis savaitę prieš Šokių šventę. Trejų metų planai pagaliau susijungė su trijų valandų teatine programa vienoje iš geriausių Šiaurės Amerikos arenų. Dabar lietuvių Šokių šventės šokėjai gali didžiuotis, kad jie šoko toje pačioje Royal Farms arenoje, kur savo programas atliko garsūs atlikėjai ir muzikantai – U2, Beatles, Elvis Presely, Rolling Stones, Johnny Cash, Bruce Springsteen, Trans-Siberian Orchestra ir Rihanna.

Šokių šventės savaitgalio dienotvarkė – įvairi, buvo galima daug ką pasirinkti. Penktadienį ir šeštadienį šokėjai buvo užsiėmę repeticijomis arenoje. Per 30 verslininkų prisijungė prie šventės, dalyvaudami menininkų ir verslo mugėje Baltimorės viešbutyje „Hilton“. Penktadienio popietę, šventės pristatymo metu, restoranai ant ratų (food trucks), atvažiavę prie pat „Hilton“ viešbučio, pristatė unikalias maisto gėrybes. Vietinė Marylando grupė „Sam Grow Group“ atliko muzikinę programą. Penktadienio vakaro programa užbaigta energingu Jurgo Didžiulio koncertu.

Šeštadienio vakare šokių šventės dalyviai ir svečiai galėjo pavakarieniauti „Hilton“ viešbutyje ir išklausyti choro „Ave, vita“ liaudies dainų koncertą. Taip pat galėjo išklausyti poezijos-literatūros programą, pristatytą vietinių Baltimorės ir Washingtono lietuvių. Šventės dalyviai, eidami pėstute, turėjo progą susipažinti su Baltimorės uosto ir miesto rajonais, parduotuvėmis ir restoranais. Baigiant šeštadienio vakaro veiklą, jaunimas dalyvavo šokiuose, kur šokių šventės didžėjus Donatas Sokas grojo populiarią lietuvišką ir amerikietišką muziką.

Be to, Baltimorės Lietuvių salė buvo atidaryta visą savaitgalį. Pirmą dieną salės virtuvėlė suorganizavo Cėpelinų dieną. Antra diena pavadinta Balandėlių diena. Taip pat buvo galima aplankyti lietuvišką salės muziejų, papietauti, pabendrauti ir iki pat ankstyvo ryto džiaugtis didžėjų rengiamais šokiais, taip pat – JAV lietuvių grupės „Plieno vilkas“ gyva muzika.

Sekmadienį, 9 val. ryto, šokėjai dalyvavo Mišiose Šv. Alfonso bažnyčioje. Po Mišių įvyko priėmimas „Radisson“ viešbutyje prie Baltimorės uosto, skirtas garbės svečiams. Po to, 1 val. p. p., prasidėjo Šokių šventė. Šis trijų valandų spektaklis buvo pilnas energijos, susijaudinimo ir džiaugsmo, kuris pasiekė kulminaciją, visiems 1 800 šokėjams kartu šokant „Suktinį“.

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

Nerijaus Liutkaus nuotraukos

Diena pasibaigė iškilmingais šventės pokyliais šokėjams ir svečiams. Vyresniems šventės dalyviams skirta džiazų puota: grojo Čikagos muzikantų orkestro grupė „Sodžius“. Gimnazistams ir studentams – Paslapties temos puota. Jaunoms šeimoms su vaikais pirmą kartą šventės istorijoje buvo surengta Vaikų LEGO žaidimų puota.

Šventės rengėjams pavyko sukurti dinamišką kultūrinį įvykį, kuriame visi didžiavosi savo lietuvišku paveldu, atnaujinio seną draugystę, užmezgė naujus ryšius ir paršivežė nepamirštamus išpūdžius. Mes turėjome viziją sukurti „Mažos Lietuvos“ atmosferą pačiame Baltimorės mieste. Vyko lietuvių menininkų ir verslo mugė šventės viešbutyje. Šokėjai ir svečiai laisvai vaikščiojo tarp Royal Farms arenos, šventės viešbučių ir Baltimorės uosto turistinių vietų. Keturias dienas miesto centre skambėjo lietuvių kalbą.

Tomas Mikuckis, XV Lietuvių tautinių šokių šventės meno vadovas, gerai apibūdino organizacinio komiteto jausmus: „Iš pradžių šokių šventės Šiaurės Amerikoje sustiprino išeivijos patriotizmą ir meilę pavergtai Lietuvai, pasiryžimą išlaikyti mūsų kultūrą ir papročius. Šokių šventės išaugo į gražius mūsų bendro gyvenimo simbolius ir į stiprius ryšius supinančius išsisklaidžiusius lietuvius.

Lietuva jau dvidešimt penkerius metus gyvuoja kaip laisva ir nepriklausoma valstybė, ir šiuo laikotarpiu įvyko daugiau nei trečdalis šokių švenčių. Jos tęsiasi ir jų reikšmė lietuviams nemažėja. XV šventėje šoko pirmųjų švenčių šokėjų vaikai ir anūkai, jų gretas papildė naujos bangos ir kartos lietuviai.

Šventės pavadinimas ‘Šaukia ten tave kelionė’ atspindi ilgą kelią, kuriuo mes, išeivijos lietuviai, esame nukeliavę ir toliau kartu keliaujame. Šventės tikslas – atskleisti žiūrovui ir dalyviui tą nuostabią tautiškumo, meno ir bendravimo išraišką, kurią kiekvienas jaučiame savo širdyje.

XV Tautinių šokių šventė įkvėpta Bernardo Brazdžionio poezijos žodžių, kuriuose randamos keleivio, kelionės ir išvykimo iš tėvynės temos. Jos išreikštos nuostabiais vaizdais ir pagrįstos ilgesio ir nostalgijos, meilės ir stiprios vilties jausmais. Šoku norėjome perteikti Brazdžionio žodžius, jausmus, vaizdus ir tarsi papasakoti mūsų bendrą kelionės istoriją.”

Organizacinio komiteto nariams, Lietuvių tautinių šokių institutui, šokių šventės mokytojams bei šokėjams XV Šiaurės Amerikos lietuvių tautinių šokių šventė buvo meilės darbas. Dauguma mūsų komiteto narių gimė JAV, pirmos ar antros kartos lietuviai, perėmę estafetės lazdele iš Bostono XIV Šokių šventės organizatorių. Be to, be ankstesnių generacijų – mūsų tėvų ir senelių – mes nebūtume galėję suorganizuoti šios šventės.

Išijungusiems į Šokių šventės organizavimą, užtrukusį trejus metus, šis liepos mėnesio savaitgalis prabėgo labai greitai ir dabar jaučiamas kaip malonus sapnas.

Iki kitos Šokių šventės 2020 metais – tada šis sapnas vėl pasikartos! Pasimatysime kitoje šventėje! □

Aloyzas Baronas išpranašavo Lietuvos Nepriklausomybę

Romualdas Kriaučiūnas

Aloyzas Baronas. *Vieniši medžiai*. 1960. Minkštais viršeliais, psl. 118.

Knygoje nepamirėtas nei leidėjas, nei išleidimo vieta. Tik padedant internetui sužinojau, kad knygą išleido Lietuviškos knygos klubas Čikagoje. Spėju, kad spausdino „Draugo“ spaustuvė. Nuo 1955 m. Aloyzas Baronas buvo vienas iš „Draugo“ redaktorių.

Aloyzas Baronas gimė 1917.12.12. Vabalninke, Biržų apskrityje. Mirė 1980.09.07. Čikagoje. Nuo 1949 m. gyveno Čikagos apylinkėse. Daugelio knygų autorius. Vienaime šaltinyje rašoma, kad jo rašymo stiliui būdingas metamorfinis puošnumas, poetiškumas. „Aidų“ žurnale, „Draugo“ 1960 m. premijos gavimo proga laureatas pristatytas taip: „Savo veikaluose gilinasi į žmogaus nerimą karo ir pokario gyvenime, į analizuodamas gausiuose personažuose”.

„Vienišų medžių“ autorius bičiuliavosi su mano sesute ir jos šeima. Jinai jo knygą įsigijo. Seriai mirus, jos knygos pamažu nukeliavo pas gimines. Ir praėjusiais metais toji knyga pagaliau pateko į mano rankas. Ją atverčiau šimet, savo rudeninės kelionės į gamtą metu. Pradėjau knygą skaityti ir apstulbau. Knyga išleista 1960 m. Pagrindinis knygos veikėjas – dipukas (bet taip nevadinamas), karo išblovėtas iš Lietuvos, atsiranda Amerikoje. Viengungis. Sunkiai dirbo ir pinigus taupė, bet aukodavo kilniems reikalams. Po dvidešimt penkerių metų nuo jo pabėgimo iš Lietuvos 1970 m. Lietuva atgauna Nepriklausomybę. Šiame ploname, vos 118 puslapių romane aprašomas šio tautiečio gyvenimas, grįžus gyventi į laisvą Lietuvą.

Tai išryškėja knygos pradžioje. Beskaitant pajutau, kaip mane užplūsta džiaugsmingas susijaudinimas. 1960 m. išleista knyga numatė, tiesiog išpranašavo tai, kas atsitiks laisvę atgavusioje Lietuvoje. Taigi dabar ne tiek noriu aptarti patį romaną, kiek išryškinti įdomesnes autoriaus išvalgas ir pristatyti atsigaunančio krašto nuotaikas bei politinę realybę. Dalijuosi kai kuriais aprašytomis detalėmis.

Vytas Bruknys, pagrindinis knygos veikėjas, grįžta į Lietuvą ir atgauna tėvo ūkį, sovietų laikais tapusį kolūkio dalimi. Buvusį tėvo ūkio ūkvedį,ėjusį panašias pareigas ir sovietų laikais, Bruknys pasilaiko ir toliau, jam tardamas: „Tavo rankose viskas. Mano doleriai stiprūs. Pamatysi. Vieni žmonės išeis, kitus mes išvysim. Tegu kariausi, kas mum. Čia mano tėvo ūkis ir sodys” (psl. 12). Vėliau pristatoma buvusi Bruknio meiluzė, viena iš pagrindinių romano personažų, likusi Lietuvoje ir po karo ištekęjusi už vietinio komunisto. Tas komunistas prisidėjo prie Bruknio tėvo ištėrimo į Sibirą ir kitų nusikaltimų. Dabar pasodintas į kalėjimą.

Aprašomas susitikimas su klebonu, kuris tose vietose klebonavo keturiasdešimt metų. Prie taurelės jie kartu aptaria praėjusius metus. Bruknys dėsto savo mintis: „Mes kalbam apie amnestiją žmogaus žmogui, ne tik lietuviui lietuviui. Mes grįžtame dabar iš Sibiro, Australijos, Amerikos ir kitur, o iš kapų niekas negrįžta. Tie, kurie nužudyti, negali šaukti: keršykim! Aš šaukiu, kad reikia atleisti, nes jei dar vienas atsiskaitymas su priešais, kas liktų iš lietuvių tautos? Bet gyvieji kankiniai nenori atleisti. Man atrodo, kad ir mano tėvas iš kapo Sibire šaukia: sūnau, atleisk visiems, bet aš galvoju, kad atleisdamas priešams aš pritariu savo tėvo mirčiai” (psl. 19).

Atgavus tėvo ūkį prieš akis – visokiausi dar-

bai ir darbeliai. Vienas iš jų – sueiti su buvusiais kolchoznikais ir aptarti atgauto ūkio ir jų pačių ateitį. Vieną vakarą sušaukiamas pasikalbėjimas sode. Seniau tai vadindavo mitingais. Sode seniau buvo šviesa, o dabar elektros lemputės išsukiotos. Kiekvienas rengėsi ateičiai ir nebuvo ko bijoti. Pasikalbėjimo metu Bruknys teigė žinąs, kad ir jiems reikia gyventi, kad jie norintys vėl turėti tai, ką prarado. „Jūs žinote, kad tai jūsų žemė. Aš žinau, kur mano žemė. Vieni sugrįžta iš kitų kolchozų, kiti visą gyvenimą čia buvute uždaryti, vieni sugrįžote iš Sibiro, kiti į laisvo pasaulio, tačiau kiekvienas nori atgauti savo” (psl. 78). « Kiek čia seniau buvo žmonių, kurie jūsų prakaitą užrašinėjo? Brigadininkai, sekretoriai, kompartijos vadovybės kontrolieriai su visais padėjėjais, raštininkai, brigados ir kokie užrašinėtojai, vadovai ir planuotojai. Jūsų dirbo šimtai, o kitas šimtas jūsų prakaitą užrašinėjo, jie buvo bolševikiniai buožės. Bet jie nekalti, nes jie turėjo gyventi” (psl. 79). Pasigirdo ir priešiški balsų. Vienas šaukė, kad nusikračius

bolševizmo būtų nusikratoma ir kapitalo vergystės. Minia šaukė, plojo ir keikėsi.

Bruknį apima bailsus ilgesys ir pagunda mesti viską ir grįžti atgal į Ameriką, kur šimtai jo draugų tebegyvena seną gyvenimą, džiaugiasi iš Lietuvos ateinančiais laiškais ir laikraščiais, atsiunčia įvairiems fondams aukų. O Lietuvoje – visi kalba apie tėvynę ir pinigus, bet niekas nenori aukos, laikomos svetimu ir nereikalingu dalyku. Tai senas kapitalistinis reikalas, skirtas tam, kad būtų palengvintas žmogaus išnaudojimas.

Įdomiai aprašomas senų draugų susitikimas, kur

vienas – amerikonas, o antras – kolchoznikas. Jiems atrodo, kad visas kraštas pavirto policininkais, teisėjais, prokurorais, matininkais ir agronomais, kur teisama, skundžiama, gaudoma, ieškoma pirklių. „Balaganas, o ne tauta. Bet ar geriau ir kituose bolševizmo nusiaustuose kraštuose?” – raminosi Bruknys. Knygoje daug vietos skirta diskusijoms apie tiesą, kerštą ir atleidimą.

Netikėtas ir įdomus epizodas, kuriame Bruknys susitinka su klasės draugu Valniu, komunistu idealistu. Pastarasis dėsto, kad bolševizmas yra tikėjimas. „Bolševizmas pralaimėjo tik mūsų, bet jis vis tiek plėsis. Tokie kaip tu padeda plėstis. Ką tu gero padarei grįžęs? Tu duodi arklį, bet palaikai vergiją. Tu duodi bobai sviestą, kurį ji pati tavo dvare uždirbo. Tu padedi bolševizmui. Aš ir už tai galiu padėkoti. Tu nuo pat jaunystės darei klaidas, geras būdamas. Ar tai tavo tėvą išgelbėjo?” (psl. 89).

Bruknys miestelyje nusiperka keletą laikraščių ir vienam sunkiai matančiam darbininkui skaito įvairias antraštes: „Rygoje Pabaltijo federacijos vyriausybė nesutaria dėl atskirų kraštų vyriausybių savarankiškumo”... „Vilniuje vietos taryba sprendžia turto padalinimo klausimus”... „Amerikoje lietuviai perka paskolos ląštus Lietuvai padėti”... „Buvusių New Yorkiečių klubas Kaune rengia rudeninį balių. Pelnas skiriamas paremti užsienio lietuvių spaudą”... „Apskričių ir rajonų viršininkų suvažiavime nutarta taikyti stiprias baudas visiems, kurie sabotuoja darbus ir bando savavališkai dalintis buvusių kolchozų nuosavybę”„Tautos šventės ir partizanų minėjimas viame krašte praėjo gražiai” (psl. 102).

Mane tebestebina Aloyzo Barono sugebėjimas numatyti Lietuvos nepriklausomybę ir suteikti tam romano formą. 1960 m. jis aprašė Nepriklausomybę. Praėjus trisdešimčiai metų, 1990 m. tai tapo istorine realybe. □

Šokio festivalis „Aura” –

šiuolaikinio šokio pradininkei D. Nasvytytei

Algis Vaškevičius

Pirmojoje spalio pusėje Kaune vėl surengtas tarptautinis šokio festivalis „Aura”. Jis vyko jau 26 kartą ir šiemet buvo skirtas šiuolaikinio šokio pradininkei Lietuvoje Danutei Nasvytytei, minint jos 100 metų gimimo jubiliejų. Garsi Lietuvos išeivė, Maskvoje gimusi ir mokslus Berlyne baigusi šokėja ir choreografė Antrojo pasaulinio karo metais pasitraukė į Vokietiją, o vėliau atsidūrė Australijoje, kur gyveno iki savo mirties 1983-aisiais.

Pirmąjį modernaus šokio festivalį Lietuvoje Kauno šokio teatras „Aura” surengė dar 1989 metais. 2011-aisiais festivalis buvo pervadintas į Tarptautinį šokio festivalį „Aura”. Kaune organizuojamas tarptautinis šokio festivalis tapo ne tik prasminga miesto tradicija, bet ir reikšmingu visos Lietuvos kultūrinio gyvenimo vyksmu. Iš viso pasaulio į festivalį atvykstantys garsūs atlikėjai supažindina su šiuolaikinio šokio tendencijomis, žiūrovai yra kviečiami priimti naujus kūrybinius iššūkius, plėsti šokio meno suvokimo ribas. Daugelyje užsienio šalių žinomas festivalis ne tik prisideda prie Lietuvos įvaizdžio kūrimo užsienyje, bet ir skatina tarpkultūrinių mainų plėtrą.

„Aura” Lietuvoje yra pristačiusi tokias garsias šokio trupes ir asmenybes kaip Johannes Wieland, kompaniją „Drift”, Yossi Berg ir Oded Graf šokio teatrą, Camea šokio trupę, Marcel Lee-mann fizinio šokio teatrą ir daugelį kitų. Šis festivalis – tai ne tik atlikėjų pasirodymai, bet ir šokio seminarai, kuriuos veda šiuolaikinio šokio meistrai ir kuriuose gali dalyvauti visi festivalio dalyviai. Tokiu būdu tai yra unikali galimybė dalyviams pasikeisti šokio meno patirtimi ir idėjomis.

Meksikiečių spektaklis.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Spektaklio „Labirintas” akimirka.

Festivalis šiemet pradėtas ištis labai originaliu svečių iš tolimosios Meksikos – trupės „Foco alAire” pasirodymu. Pačioje Laisvės alėjoje, prie fontano priešais „Pienocentro” rūmus, kur buvo įsikūrusi „Auros” festivalio būstinė pasirodė atlikėjai patraukė daugelio dėmesį. Žiūrovus stebino ir įdomūs atlikėjų kostiumai, ir keisti metaliniai sombrerai. Atlikėjai, lydimi iš nedidelių dėžučių sklindančio monotoniško garso, judėjo aplink fontaną, vėliau pasuko į netoliese esančių Vytauto Didžiojo universiteto rūmų fojė, kur tęsė savo pasirodymą, pasakojantį apie

vieną nežinomą gentį.

„Iš užjūrių” – meksikiečių spektaklis, pelnęs ir Nacionalinį choreografijos apdovanojimą, ir šios šalies šokio premiją. Jų vaidinimas buvo ištis keistas, užburiantis ir įsiminė visiems, kurie jį matė. Festivalio metu meksikiečiai taip keliavo po senamiestį net kelis kartus – tai buvo organizatorių dovana žiūrovams.

Turbūt pagrindinis šiame festivalio renginyje – specialiai festivalio atidarymo progai kurtas spektaklis „Labirintas”. Jis gimė Kauno šokio teatrui „Aura” bendradarbiaujant su D. Nas-

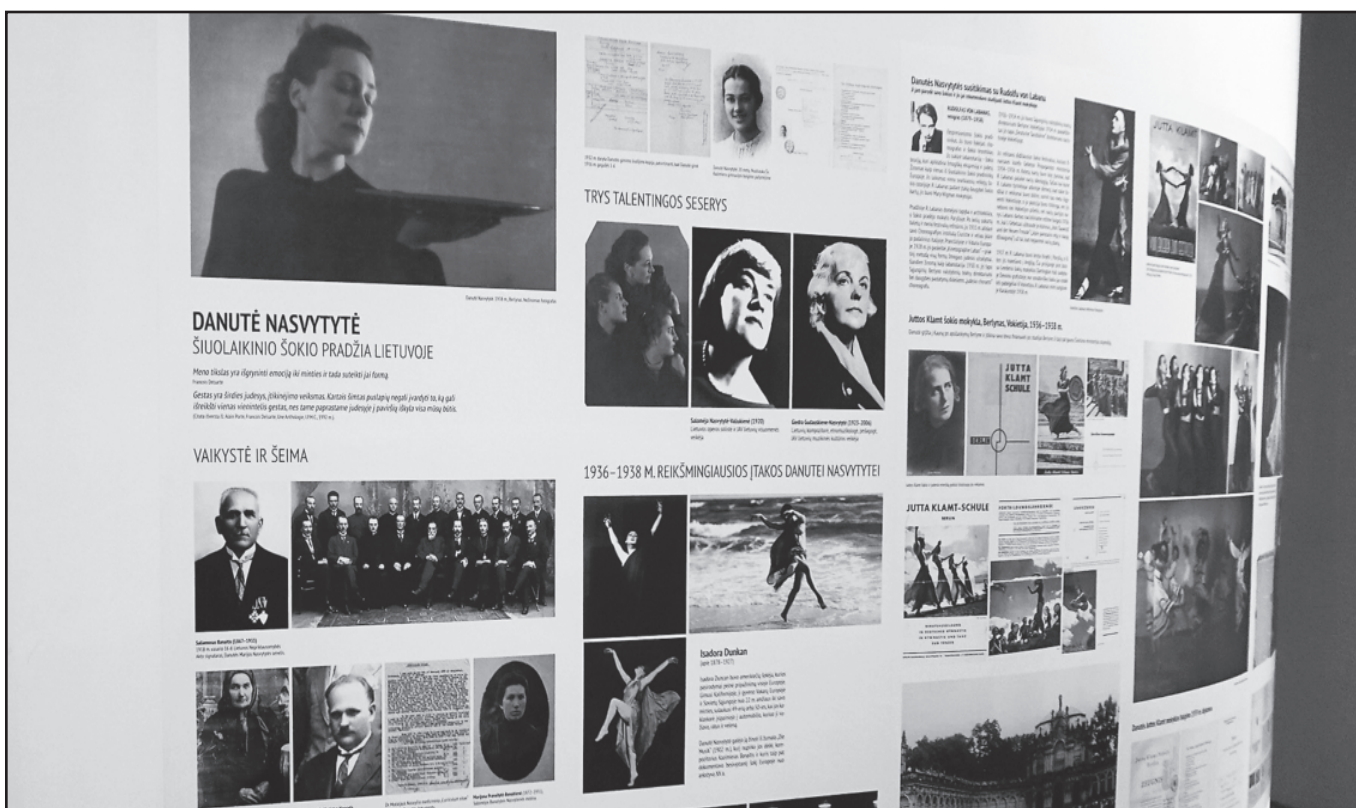
vytytės sūnumi dailininku Sigiū Gabriele (Sigitu Gabrijolavičiumi) ir jo žmona Elizabeth Gertsakis bei Kauno bienalės komanda. Šio projekto metu buvo sujungtos dvi meno rūšys – S. Gabriele tapyba ir šokio teatras. Ši menų sintezė tapo pagrindine spektaklio ašimi.

Idėja parodyti dėmesį šiuolaikinio šokio pradininkei Lietuvoje D. Nasvytytei „Auros” festivalio sielai Birutei Letukaitei buvo kilusi jau seniai. Dar 2008 metais, viešėdama Australijoje, choreografė susitiko su D. Nasvytytės artimaisiais – sūnumi dailininku, kompozitoriumi Sigiū Gabriele ir jo žmona, kurie pasidalijo prisiminimais apie D. Nasvytytę. Pamačius S. Gabriele aštuonių paveikslų ciklą „Labirintas”, choreografei ir gimė mintis sugrąžinti D. Nasvytytę į Lietuvą per jos sūnaus darbus. Į Kauną, į „Labirinto” premjerą šįkart atvyko menininkės sūnus su žmona.

„Labirintas” buvo vaidinamas viename iš Kauno tarpukario modernizmo architektūros pavyzdžių – „Pienocentro” rūmuose, kurie mena Kauno kaip tarpukario miesto klestėjimo laikotarpį. „Labirinto” ašį sudaro S. Gabriele aštuonių paveikslų ciklas, pagal kurį yra sukuriamas mažos mergaitės vidinio pasaulio labirintas – jame susipina praeitis, dabartis ir ateitis. Kiekvienas statinio kambarys turėjo loginės sekos skaičių nuo 1 iki 8, ir šiose erdvėse, pasitelkus vieną iš S. Gabriele aštuonių paveikslų ciklo kūrinių ar jo fragmentą, kuris būdavo eksponuojamas ant sienos, naudojant projekcijas, buvo atkuriama jo koncepcija ir siužetas, tam tikras mergaitės klajojimo po labirintą etapas.

Pagrindinė šių metų festivalio viešnia buvo pasaulinio garso žvaigždė Izraelio choreografė Sharon Eyal. Jos ir Gai Beharo vadovaujama trupė L-E-V žiūrovams pristatė spektaklius „Sara” ir „Kiaulė žudikė”. Šios trupės darbai išsiskiria unikaliu judesio žodynu, kuris nepanašus į jokių kitų kūrėjų darbų. Pasak specialistų, jų šokis pripildytas stebinančių judesio elementų, tokių savitų ir tokių specifinių, būdingų tik šiai choreografei. Šios choreografės viešnagė tapo unikalia dovana šiuolaikinio šokio gerbėjams.

Šiemet festivalyje parodyti šokio spektakliai iš Meksikos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Pietų Korėjos. Tai, kad šokis Kaune ištis yra labai mėgstamas, paliudijo ir minios žiūrovų,

Paroda, skirta Danutei Nasvytytei

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

plūdusių į VDU Didžiojoje salėje rodytą „Auros“ šokio spektaklį „Godos“. Nebuvo pamiršti ir mažieji žiūrovai – jiems šokio teatras „PADI DAPI Fish“ parodė spektaklį „Baltoji lopšinė“.

Pernai festivalyje pirmą kartą buvo surengta šokio ekskursija „4x4“, kurios metu žiūrovai keturiose skirtingose erdvėse pamatė keturis skirtingų atlikėjų vaidinimus. Ši ekskursija sulaukė didelio susidomėjimo, todėl šiemet ji vėl buvo surengta. Ši kart žiūrovai keliavo po Kauno tarpukario moderniosios architektūros erdves, kurios buvo pripildytos šokių iš Japonijos, Vietnamo, Izraelio ir Lietuvos kilusių šokėjų. Keliaujančius lydėjo gidas, papasakojęs daug įdomių faktų apie Kauno architektūrą. Kelionės metu žiūrovai išvydo keturis labai skirtingus trumpus šokio performansus, o ji baigėsi pokalbiais su spektaklių atlikėjais prie puodelio kavos.

Minint D. Nasvytytės 100 metų gimimo sukaktį, „Pienocentro“ rūmuose atidaryta jai skirta paroda. „Jei ne D. Nasvytytė, apie šiuolaikinio šokio pradžią greičiausiai būtume pradėję kalbėti tik po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais“, – sakė „Auros“ festivalio meno vadovė, choreografė B. Letukaitė.

Nuo pat vaikystės D. Nasvytytė buvo labai muzikali, lankė operos ir baleto spektaklius. Viešėdama Berlyne 1936-aisiais dvidešimtmetė mergina kreipėsi į garsųjį išraiškos šokio choreografą Rudolfą von Labaną, prašydama įvertinti jos gebėjimus. Gavusi puikias raštiškas rekomendacijas, ji studijavo Juttos Klamt šokio mokykloje, kuri tuo metu buvo geriausia vokiečių išraiškos šokio mokykla. 1939 m. baigusi šokio studijas Berlyne, atlikėja grįžo į Laikinąją sostinę, atsiveždama naują šokio žanrą į Lietuvą. Kaune ji atidarė šokio mokyklą, kurioje šoko per du šimtus mokinių. 1941–1944 metais D. Nasvytytė rengė solinius ir grupės pasirodymus visoje Lietuvoje, atsiskleidė kaip talentinga choreografė ir mokytoja.

1944-aisiais atlikėja persikėlė į Drezdeną Vokietijoje, ji su vyru apsigyveno pabėgėlių stovykloje. 1948 metais ji įsikūrė Australijoje, čia gimė sūnus Sigitas. Dėl širdies ydos turėjusi sveikatos problemų atlikėja suprato, kad šokėjos karjera baigėsi ir atsidadė pedagoginiam darbui. Ji įkūrė penkių lietuvačių šokio trupę, kuri 1952–1953 metais gastroliavo po Australiją ir sulaukė gerų įvertinimų. Dar ketvirtį amžiaus choreografė dėstė mergaičių kolegijose ir mokyklose.

Parodos „Pienocentre“ fotografijoje ir dokumentinėje medžiagoje užfiksuotos įvairiausios D. Nasvytytės gyvenimo akimirkos – ištraukos iš spektaklių, šokėjos, asmeninio gyvenimo akimirkos. Čia galima sužinoti daug įdomių faktų apie šią Lietuvoje dabar jau mažai žinomą asmenybę.

„D. Nasvytytės mokinė, mano mokytoja Kira Daujotaitė mums nuolat pasakojo apie šią nuostabią moterį, šokėją, choreografę, šokio pedagogę, kuri pasėjo išraiškos šokio grūdą Kaune. Ji atnešė tą laisvą dvasią į Laikinąją sostinę dar 1989 metais. Manys užgimė nenumaldomas troškimas ir pareiga padaryti viską, kad šis žanras taptų profesionaliu ir lygiaverčiu menu Lietuvoje“, – teigė „Auros“ festivalio meno vadovė B. Letukaitė. □

GIMNAZISTĖ (4)

Rasa Katiliūtė

Tęsinys.
Pradžia 2016 m. spalio 8 d. „Kultūroje“

Klausimas: Duokite tikslus parodymus, už ką Jus ir Jūsų šeimą iškeldino iš Lietuvos TSR į atokias TSRS vietas.

Rūta nežino. Už tai, kad Tėtė priklausė krikščionių demokratų organizacijai? Už tai, kad dirbo advokatu ir nuolat užstodavo likimo nuskriaustuosius? Už tai, kad buvo darbštus ir doras? Už tai, kad mylėjo Tėvynę? Tardytojas pats įrašo atsakymą.

Atsakymas: 1941 m. birželio 14 d. tarybų valdžios organai mane ir mano giminaičius iškeldino už tai, kad mano tėvas Katilius Juozas, s. Jono, Smetonos režimo laikotarpiu Lietuvoje priklausė krikščionių demokratų organizacijai, dirbo advokatų kolegijoje, o 1940 m. pabėgo į užsienį, tačiau į kokią šalį, nežinau.

Klausimas: Kur buvote iškeldinti ir kuo ten užsiėmėte?

Atsakymas: Aš, Katiliūtė Rūta Anelė Judita, ir mano giminaičiai atvykome į tremties vietą 1941 m. liepą, į Novosibirsko srities Krasnoziolsko rajono Zaprudichinsko sovchozą.

Rūta aiškiai prisimena, kaip juos išlaipino sovchozo centrinėje aikštėje. Dulkinio lauko pakrastyje stovėjo išsirikiavę vietiniai ir spigino akimis į atvežtuosius. Mergaitei buvo baisu žiūrėti į skarmaluotus, murzinius vaikus. Mažiausieji lakstė vienmarškiniai, iš po trumpų marškinių kartais švystelėdavo nuogas užpakalis. Rūta nesuprato, kodėl jie nedėvi kelnaičių. Moterų sijonai sulopyti įvairiausių spalvų kurpiniais, juodo sijono fone švietė raudonas lopas ar atvirkščiai. Visi be išimties triauškė saulėgražas ir lukštus spjaudė čia pat po kojomis. Vaizdas apgailėtinas.

– Mamyte, kur mes atvažiavome? – sumurmėjo išsigandusi. Mama priglaudė dukrą prie šono ir švelniai perbraukė per plaukus.

Rugsėjo mėnesį Rūta turėjo eiti į mokyklą. Rusiškai dar nemokėjo, bet mokytoja nuvedė mergaitę į antrą klasę, nes pamatė, kad ši jau moka gerai skaiciuoti. Klasėje vaikai sėdėjo po tris, nes trūko suolų. Per matematiką, kai mokytoja skaitė uždavinį, Rūta suprato, tik vieną žodį „самолет“, reiškia, kalbama apie lėktuvą, tačiau daugiau nieko nesuprato ir viską nusirašė nuo kaimynės. Kitą dieną, kai mokytoja atnešė ištaisytus mokinių darbus, Rūta ant savo lapelio perskaitė: „отлично“, grįžusi namo, paklausė Mamos, ką tai reiškia. „Puikiai“, išvertė Mama. Per kitą pamoką mokytoja uždavė atmintinai išmokti eilėraščių. Knygą turėjo tik suolo kaimynė, Rūta nedrįso paprašyti, kad paskolintų, ir eilėraščio neišmoko. Buvo gėda, kad neišmoko, todėl nutarė geriau iš viso neiti į mokyklą. Taip ir metė mokslus. Mama nevertė mergaitės eiti į pamokas, suprato, kad šiai sunku, kai nesupranta kalbos, be to, tikėjosi greitai grįžti į Lietuvą. Taip visą žiemą ir prasėdėjo abi sesės ant pečiaus. Kad nebūtų nuobodu, prisigalvodavo su Irute visokiausių žaidimų.

Labiausiai patikdavo dainuoti:

*Vieversiuikas ant dirvono
Susitaisė didį balių.
Anas tenai susiprašė
Visokių paukštelių.*

*Muzikantai gražiai grojo,
O pelėda tanciavojo,
Kai pelėda tanciavojo,
Visi paukšteliai giedojo.*

Antrą rudenį mergaitės įsidrąsino kartu su vietiniais vaikais naktį eiti į kaimyninio kaimo kolūkį saulėgražų. Rūta pasiimdavo skarelę, patiesdavo ant žemės, palenkdamo saulėgražos galvą ir daužydavo. Kiek išbyrėdavo, tiek gerai. Per kelias tokias išvykas visą maišelį sėklų prisirinko. Kaip buvo gerai pagrauzt žiemą! Lauką saugojo, nes daug kaimiečių eidavo vogti saulėgražų. Raiti sargai gainiodavo moteris ir vaikus, šie griūdavo į tarpežius ir laukdavo, kol prajos, nes kur tu patamsy pabėgsi. Guli tarp ežių ir, rodos, širdis taip garsiai dunksi, kad raitelis jodamas pro šalį tikrai

po užpakaliu ir leki, – vėjas pro ausis tik užia. Kartą kaimynų mergaitė nuo kalno nuskriejo taip greitai, kad nespėjusi sustabdyti inėrė tiesiai tvenkinio eketėn, kurioje vietinės moterys skalaudavo skalbinius. Gerai, kad kailinukai stori, netilpo pro eketės skylę ir užlaikė mergaitę kryžiumi išskėtomis rankomis virš ledo. Šiaip ne taip kitų padedama išsiropštė, bet bijojo namo eiti, motina bars, kad drabužius sušlapo. Įsiprašė pas Rūtą į kambarį ir pasislėpė po lova. Aišku, vakarop atėjo mergaitės motina, ieškodama dukters. Kliuvo nabagei ne tiek už šlapius drabužius, kiek už tai, kad iš karto namo nėjo.

Klausimas: Ką veikėte atvykę į Zaprudichinsko tarybinį ūkį?

Atsakymas: Nuo 1942 m. pavasario ganiau avis Zaprudichinsko sovchozo III fermoje.

Vasaros ganyklose broliai ganė tūkstantinę avių bandą. O Rūta, devynmetė mergiotė, virė jiems valgyti.

Vaikystė Sibire.

www.suduvis.lt nuotr.

išgirs. Baisu būdavo, bet valgyti labai jau norėjosi.

Kai Mama buvo priversta iškeisti mergaičių lėles į kibirėlį bulvių, daugiau žaislų sesėms nebeliko. Tačiau neilūdėjo, prisiskindavo įvairiausių lapų ir žaisdavo parduotuvę. Tie lapai buvo ir pinigai, ir prekės. Tačiau dar smagiau nei žaisti parduotuvę būdavo erzintis.

– *Raganėle, raganėle,
Man paskolink adatėlę.
– O kam tau adatėlė?
– Maišeliams siūti.
– O kam tie maišeliai?
– Akmenėliams dėti.
– O kam tie akmenėliai?
– Peileliui galasti.
– O kam tas peilelis?
– Tau, sena ragana, pjauti!*

Rusiškai išpūtė akis žiūrėdavo, o lietuviškai pasidaliję į dvi grupes šaukavosi.

Žiemą vietiniai vaikai pamokė, kaip iš karvės blyno pasigaminti rogetes. Niekas taip gerai nešliuoždavo nuo kalno kaip karvės blynas. Pasikiši

Ką ji ten virė?.. Dažniausiai kokią nors buzą. Miltų kartais gaudavo iš fermos. Ne visada valgis pavykdavo. Atsimena, kaip po pirmos nakties niekaip negalėjo įkurti ugnies. Bėgo keletą kilometrų į gretimą ganyvietę parsinešti žarijų. Kol jas įpūtė, kol užkaitė katiliuką, kol išvirė, jau ir varas atėjo. Kitą kartą kuolus per artį ugnies sukėlė, šie sudegė, ir įvirtu puodas su visu viralu į laužą, sriubos liko tik ant dugno.

Gyveno iš šakų pintoj, velėna dengtoj pasiūrėj. Miegojo ant žemės, pasikloję šieno, su visais drabužiais. Rūtą baisiausiai apipuolė utėlės. Kartą per savaitę atvažiuodavo čabanas, vyriausiasis piemuo, atveždavo maiso. Paėmė mergaitę ir parvežė į fermą, kur gyveno Mama su Irute. Mama trumpai nukirpo Rūtai plaukus, patiesė ant žemės laikraštį, palenkė dukters galvą ir ėmė šukuoti tankiomis šukomis. Utėlės kaip lietus pasipylė iš galvos. Kapt kapt kapt kapt! Paskui Mama tą laikraštį susėmė ir šast į ugnį su visais gyviais.

Tęsinys kitame numeryje

